

Lawdacija na Marju Elikowsku-Winklerowu pši gózbje póscenja Myta Čišinskego 2019

Žinsa jo se mě wusoka cesć dostała, až smějom žeńsku wuchwalowaś, ako jo se pšez lětžasetki a bžez rownosći za to dolnosěrbske zasajžowała.

Ramik za to jo twóriła za Dolnu Łužycu eminentnje wažna institucija: Šula za dolnosěrbsku rěc a kulturu, kótaraž jo móгла w pšedslědnem lěše swój 25-lětny jubilej swěśiš. Toś ta 1992 nowo załožona šula nawězujo na pšedchadnu, žož jo laureatka južo z 80ych lět zachadnego stolěša ako docentka statkowała.

Załožk žinsajšnego cesćenja jo sajžil akt kreatiwneho wopěranja pšešiwu grozecemu zamknjenju tegdejšeje rěčneje šule, a to samo – to jo był wjeliki tšach– mimo narownanja. Z tym by zajšla institucija, ako snaž tencas njejo optimalnje funkcioněrowała, kótaraž pak jo weto měla wjeliki wuznam za zdžaržanje dolnosěrbsčiny.

Kreatiwnośc tego statka lažy w kombinaciji dweju elementowu:

k přědnemu jo laureatka – se wě nic sama, ale pó rozsuzceej waśni – sobu politiski šišć natwarjała a tak dojspiła, až su trjebnośc jadneje šule za rěc a kulturu pšipóznali. A až njejo to jano rědne žycenje, ale napšawdu notne – a až jo togodla wopšawnjone, za to zjawne pjenjezy pšizwólíš.

K drugemu – a to mam za wósebne wobziwowanja gódne – jo był napšawdu mudry statk, teke za zmócnjenje swójskeje argumentacije, to ako notne deklarěrowane žěło jadnorje dalej cyníš, wšo jadno, kak šěžke wuměnenja rowno su byli.

Z pódpěru dalšnych wósobow a institucijow jo se na taki part zglucyło, šulu do nowych a wěstych strukturow pšewjasć.

Gaž comy wuspěšne wuwijanje rěčneje šule a pši tom wugbaša jeje nawjedowaŕki do tšich aktow rozdžělíš, slědujo – pó wótchylanju njegluki a zmóžnjenju nowego zachopjeńka – druga faza: šula jo dejala se połniš z nowym žywjanim a koncepcionelnje dalej wuwijaś.

Njejo casa dosć, aby how 25 lět žěłabności rěčneje šule slušnje wopisał. Město tego wopytajom, wažne linije wuwiša wuzwignuś.

1. Šula jo była a jo napšawdu funkcioněrujuca rěčna šula

Spektrum póbitowanych rěcnych kursow jo był glědajucy na licbu a formu pšewšo šyroski. Pšawidlowne bogate programy wótblyščuju wušej tego změny, reagěruju na wósebne pominanja a nowe wuměnenja.

Njamamy jano rěcne kurse w bogatej licbje za krađu wšake cilowe kupki.

Wižimy teke

- wěcejdnjowne kompaktne kurse k rěcy a kulturje Serbow
- abo ferialne kurse.

W zwisku ze zachopinajucym projektom WITAJ su wěcej razow póbitowali

– połětnje intensiwne rěcne kurse

– a wósebnu formu pódpěrowanja WITAJ-kupkow pšez maminorěcnych, Marja Elikowska-Winklerowa jo k tomu groniła „maminorěcne wobstaranje”.

Wósebna forma rěcneho kursa jo teke tak pomjenjony „rěcny campus”. Na toś tych cesto wěcejdnjownych zarědowanjach za póksacowanych graju kontakty z maminorěcnymi

zasadnu rolu. Z tym wótwórijo se dodatny rum za dolnoserbsku komunikaciju, a to teke wó nałogach wšednego žywjenja tam na jsach, žož te wósebne kurse se wótměwaju.

2. Šula njejo jano rěcna šula

a to jo cele pšawje. Pšeto kužda rěc trjeba miljej, ako ju nosy.

Połne mě „Šula za dolnoserbsku rěc a kulturu” jo było togodla mudrje wubrane a wóznamjenijo derje pšiměrjony program. Dla toho, až zdžaržanje „kultury ako nałog žywjenja” jo bytostne wuměnjenje za zdžaržanje rěcy, kótaraž jo z toš teju kulturu zwězana.

Togodla su wót wšogo zachopjeńka byli w programje w bogatej licbje kurse k wšakim aspektam žyweje ludoweje kultury. Tam njejsu jano „docěrowali”. Město toho jo šula organizěrowała kontakt mjazy zajmcami a wuknjecymi z aktivnymi nosarjami ludoweje kultury. Na taki part su mógli žywe nałogi a kulturelne praktiki pó awtentiskej wašni pósředniš. Młogi raz su se tam žurja wótcynili za tych, kótarež su kšěli aktiwne sobu cyniš, casy ako potencielne „nowe Serby”.

A slědkoju musym pši tej gózbje naspomnješ – to by popšawem był tema za wósebne cesćenje – jano indirektnje z rěcneju šulu zwězany dlujkolětny angažement Marje Elikowskeje-Winkleroweje za chory. Za někotare z nich jo było to wugbanje za pšežywjjenje wažne, a wuznam toho dodatnego cesnoamtskego žěła njamóžomy wusoko dosć gódnoš – spiwanje jo wšak južo pšecej było centralny element serbskeje kultury a jo teke za rěcnu praksu relewantne.

3. Šula jo napšawdu ludowa šula

a to jo teke było programatiski jasne wót wšogo zachopjeńka. W jěsnem interviewje wjednice z decembra 1992 wóna groni – tenraz nimski: „Es genügt auch nicht nur ein Aufruf in der Zeitung. Man muss zu den Menschen hingehen, mit ihnen sprechen.“ (dt., NC, lt. Jub 11)

Togodla teke njejsu se zarědowanja jano wótměwali centralnje w Chóšebuzu, ale cesto na wšakich městnach sedleńskego ruma. Jo spóznaš stawne procowanje wó to, aby nosarje kultury byli ako wuknjece, wuwucujuce a póražowarje zapšěgnjone.

Na taki part su byli kurse a druge zarědowanja rěcneje šule cesto žywe městna wuknjenja a wuměny, abo celo powšykne: komunikacije. My ga wěmy, až su za pšežywjjenje dolnoserbskeje rěcy wažne komunikaciske seši pšez mócnu rěcnu změnu w slědnem stolěšu do dalokeje měry rozryte. Šim wažnej jo, nowe rummy za rěcnu a kulturnu praksu twóriš.

W tom zwisku dejm – a to jo zasej něco wósebneho – spomnješ wót laureatki wumyslonu a z tym stwóronu “instituciju” *pójsynogi*. Ten drje přědny raz w lěše 2000 wuproběrowany zarědowański format wótměwa se až do žinsajšnego a jo kradu woblubowany. Glědajuce na specifisku sociolinguistisku a demografisku situaciju ma *pójsynoga* mimoměry wjeliku gódnotu.

4. Šula njejo jano šula za dolnoserbsku rěc a kulturu

Ako rožona Pólka a nazgónita docentka teke za pólsćinu jo měla laureatka dobre wuměnjenja, aby šuli dała dodatny profil do směra toho, comuž se cesto groni „móstowa funkcija” k susednyma słowjańskima krajoma.

Spektrum wótpowědnych zarědowanjow sega wót rěcnych kursow pólsćiny pšez ekskursije do Pólskeje abo krajowědne seminary až ku konferencam w Pólskej abo z pólskim wobžělenim. Su na pšikład byli wšake zarědowanja k mjeńšinam w Pólskej, žož su

informěrowali wó Kašubach a Lemkach, a žož jo pši tej gózbje nastał forum za wuměnu informacijow a nazgónjenjow.

A to jo jano małki doglěd do takich aktiwitow.

5. Šula jo teke był rum móžnosćow

a Marja Elikowska-Winklerowa jo toś ten rum šykownje wużywała.

Juž w přědných lětach WITAJ-projekta w Dolnej Łužycy jo laureatka organizěrowała ceły řěd pó wopšimješu wažnych sympoziumow, žož jo se wobžěliło wjele wuznamnych fachowcow a wědomnostnikow – na pšikład w lěše 2000 pód titlom “Wjelerěcnosć a Serby”.

Dosć wjele dalšnych zarědowanjow takego typa jo było, naslědku 2015 za pólskego etnografa Oskara Kolberga ako “założarja Europy regionow”.

W šuli ako rum móžnosćow jo w slědnych lětach teke nastał – jano ako jaden dalšny pšikład – ceły řěd publikacijow, mjazy nimi zwězki, kótarež z nagrawanjami a tekstami dokumentěruju dialektalnu dolnoserbšćinu.

By mógał wó wjele wěcej nalicyś a wšake dokradnjeje pšedstajaś – na pšikład žěto Marje Elikowskeje-Winkleroweje za serbske radijo, abo až jo wóna casy samo priwatne swěženja do pšisamem zjawnych rěcnych rumow pšetwarila, a jeje procowanje wó dobyše pólskich wuknikow za Dolnoserbški gymnazium. Ale ten cas...

Jo wobziwowanja gódne, kak jo se jej pšez dłužki cas ražiło, pšecej wjelebočny a atraktiwny program zawěšćić. A na kóńcu – a to jo, mógali groniś, tuchylnje slědny akt – wuspěšny pšechod do nowego wjednistwa zmóžniś.

Za to wšykno su byli trjebne kreatiwnosć, zapalonosć, trajnosć a se wě wjele komunikacije a pšeznanjowanja – donuśika kaž downenka.

A wótkul pšizo motiwacija? Pokazku dajo snaž jaden citat z Nowego Casnika južo z lěta 1993: „Myslim se, až lažy głowny nadawk w našych rukach a našych wuśobach. Nichten drugi, ako jano my sami, možomy prestiž našeje rěcy dalej zwigaś. My sami musymy dopokazaś, až jo nam naša rěc wažna a godna a trěbna. Rěc jo žywa, gaž se nałožuju.”

Možomy se Mari Elikowskeje-Winklerowej jano wuśobnje wužekowaś za wopisanu wjelicnu angažerowanosć. A wjelgin se wjaselim, až wóna žinsa za to dostanjo Myto Čišinskego.

Zawěsće jo to teke dobre znamje za pšichod rěcneje šule.

Pančicy-Kukow dnja 19.10.2019

dr. Hauke Bartels